

АНАЛИЗА БИЛАНСА

Додатак „Народном Благостању“

ГОДИНА III

БЕОГРАД, 17. ЈАНУАР 1931.

БРОЈ 3

Садржај:

Zagrebačka dionička pivovara i tvornica slada — Zagreb
„Union“ pivovara d. d. — Ljubljana
Hinka Franka, sinovi, d. d. — Zagreb
„Saturnus“ d. d. za industriju pločevinastih izdelkov — Ljubljana
„Elektra“ d. d., na Sušaku

ZAGREBAČKA DIONIČKA PIVOVARA I TVORNICI SLADA, ZAGREB.

U bilansi Zagrebačke dioničke pivovare i tvornice slada za 30. septembar 1930. godine nailazimo na neke znatnije promene. Investicije iskazane su sa mnogo većim iznosima nego što je to bio slučaj ranijih godina. Usled toga je i ukupna suma bilanse, koja ranijih godina nije pokazivala veće razlike, porasla za skoro 10 miliona dinara.

Međutim tu se ne radi o novim investicijama nego o preuzimaju sisačke i karlovačke pivare. Kako je poznato, Zagrebačka dionička pivovara preuzela je pivare u Sisku i Karlovcu, tako da je ona danas u Savskoj banovini jedini veći producent piva. Neke manje pivare, koje još postoje, imaju samo lokalno značenje.

Pivare u Sisku i Karlovcu preuzete su već ranije. Međutim tek prošle godine izvršeno je i spajanje njihovih bilansa. Usled toga pokazuje se i porast investicija za 10 miliona dinara.

Kod koncentracije industrije piva u Savskoj banovini nije se dogodilo, kao u Dravskoj banovini, da je pivara oko koje se provodila koncentracija, koncentrirala i svu produkciju u svojoj pivari, obustavivši rad u preuzetim pivarama. Zagrebačka dionička pivovara pustila je da i dalje rade pivare u Sisku i Karlovcu, naravno pod njenim novim imenom. Usledilo je u prvom redu rajoniranje konsuma da se u pojedine krajeve dobavlja pivo iz one pivare koja saobraćajno najbolje leži. A naravno da se vodi i zajednička politika cena. Da je ista stvar provedena i u Dravskoj banovini, teško da bi došlo do pokreta gostioničara, koji ide za time, da se u Laškom koji ima staru pivarsku tradiciju, podigne jedna nova pivara.

Podizanje nove pivare u Laškom ako do toga uopće i dođe, teško da će Zagrebačkoj pivovari mnogo moći štetiti. Zagrebačkoj pivari mogla bi doći jača konkurencija samo od jedne nove pivare, koja bi se eventualno podigla u Zagrebu. Nu o tome nema danas ni govora. A ni izgledi za bližu budućnost nisu u tom pogledu najpovoljniji. Danas će se teško ko odlučiti da u kraju sa razvijenom pivarskom industrijom podiže novu pivaru.

Ni jedna grana naše industrije ne nalazi danas kod javnosti i kod odgovornih faktora na toliko malo razumevanja i na veće poteškoće nego pivarska industrija. Ona je u neku ruku „vogelfrei“. U dobrom delu naše javnosti prodrlo je uverenje, da mi naše vino ne možemo plasirati recimo u Čehoslovačkoj samo radi toga jer mi radi zaštite domaćih pivara udaramo visoku carinu na češko pivo. Međutim da se naše vino ne može plasirati u većim količinama u Čehoslovačkoj, niti je krivo naše pivo, ni čehoslovačka uvozna carina na vino, nego činjenica,

što po klauzuli najvećeg povlašćenja talijansko, grčko i ostala vina plaćaju jednake terete kad se uvoze u Čehoslovačku kao i naše, a kvaliteta našeg vina ne može da podnese te iste uslove. Pre rata, budući da je to bilo jedno carinsko područje, moglo je vino iz Dalmacije i Vojvodine da eliminiše sa tržišta današnje Čehoslovačke talijanska i druga strana vina, jer ono nije plaćalo carine.

I za današnje niske cene vina krivi se industrija piva kao da i ona ne pati od teških privrednih prilika. Kad je snižena državna trošarina na vino, istovremeno je povišena i trošarina na žestu i pivo. A opštinama izgleda da je prepušteno slobodno polje da se obore na pivo. Jedna opština za drugom povisuje terete na konsum piva. Držimo da u tom pogledu treba jedan put povući granicu.

Produkcija piva zagrebačke pivovare iznosila je poslednjih godina:

1923/24	75.200 hl	1927/28	83.130 hl
1924/25	67.700 hl	1928/29	95.002 hl
1925/26	61.400 hl	1929/30	97.880 hl
1926/27	80.255 hl		

Kako vidimo posle opadanja produkcije u periodu 1923/26 došao je period porasta koji je počeo sa godinom 1926/27 i koji nesmetano traje i dalje. Na povećanje produkcije poslednjih godina delovala je i činjenica, da je preuzeta Karlovačka pivara. Kapacitet triju pivara nije naravno ni iz daleka iscrpljen. Direkcija u svom izveštaju navađa kao razlog, zašto porast produkcije nije veći, povišenje državnih i samoupravnih trošarina, što je delovalo na povišenje detaljnih cena kao i kišovito leto koje je uzrokovalo nazadovanje konsuma u glavnoj sezoni. Pivo je kod nas sezonski artikal i konsum jednog vrućeg letnog dana za nekoliko je puta veći od konsuma jednog običnog dana u zimi.

	30. 9. 1930.	30. 9. 1929.	30. 9. 1928.	30. 9. 1927.
Aktiva				
Zgrade	10.768	7.242	7.242	6.608
Strojevi	5.252	2.853	2.853	2.853
Inventar	1.635	1.571	1.556	1.468
Blagajna	232	284	265	653
Dužnici	18.481	16.306	14.394	13.181
Efekti	628	378	22	1.273
Zalihe	5.865	5.860	5.361	6.493
Pasiva				
Glavnica	20.000	20.000	20.000	20.000
Rezerve	500	450	400	350
Amort. fond	2.909	1.800	1.500	1.175

Rezerva valoriz.	1.364	1.364	1.364	1.364
Verovnici	8.341	1.084	1.043	5.022
Akcepti	5.000	5.000	4.500	3.000
Potraž. fin. erara	1.886	—	—	1.259
Dobitak	3.154	3.133	2.869	1.967
Ukupna bilansa	43.215	32.899	31.695	34.351

Investicije iskazane su: zgrade sa 10,7, a strojevi sa 5,2 miliona i to za sve tri pivare. Međutim s obzirom da pivara ima i neke nekretnine i to na najlepšim mestima Zagreba, kao Lovvački rog i Croatia-kino u Ilici, stvarna vrednost nekretnina daleko je veća. Ako po zakonskoj stabilizaciji dinara dođe do ponovne valorizacije investicija akcionarskih društava, Zagrebačka pivara moći će podvostručiti svoju glavnica bez da uplaćuju akcionari i jednu paru.

Dužnici su porasli za samo 2 miliona, što je u vezi sa povišenom produkcijom i jačom konkurencijom.

Poverioci su porasli od 1 na preko 8 miliona dinara. To je u vezi sa preuzimanjem sisačke i karlovačke pivare pak su se morale preuzeti i njihove obaveze. Pokriće za te obaveze nalazi se kod povećanih investicija.

Čisti je dobitak poslednje dve godine gotovo jednak. To bi značilo stabilne prilike i to jednom industrijskom poduzeću i najviše konvenira.

Poduzeće se i dalje izgrađuje. Sada se u tvornici u Zagrebu podižu nova skladišta piva, koje će imati pet spratova. Te nove investicije odraziće se tek u bilansi za iduću godinu. U vezi sa sniženjem cene električne struji i zagrebačka će se pivara priključiti gradskoj električnoj mreži.

„UNION” PIVOVARA D. D., LJUBLJANA.

Malo koja od naše industrije je toliko savršeno koncentrirana i rajonirana, kao što je to slučaj kod industrije piva. Naročito u krajevima preko Save i Dunava; tu otpada pretežni deo proizvodnje na tri velika preduzeća, naime na zagrebačku, sarajevsku i ljubljansku pivaru. Sva ova tri preduzeća upravo su koncerni, koji su u toku poslednjih deset godina postepeno preuzeli manje pivare, čime je između ostalog postignuto i znatno sniženje produkcionih troškova. Sarajevska pivara preuzela je sve pivare koje su postojale na teritoriji Bosne, te je prodršla čak i do Petrovaradina, gde je preuzela i jednu tamošnju manju pivaru. Zagrebačka pivara preuzela je poslednjih godina pivare u Sisku i Karlovcu tako da dominira danas u čitavoj Savskoj banovini. A ljubljanska pivara „Union” je u Sloveniji jedini proizvođač piva, tako da ima upravo monopolistički položaj.

Pivara „Union” osnovana je 1909. godine fuzioniranjem nekolicine manjih ali poznatih pivara: I. Kosler & Co., Göss, Puntigam i Steinfeld za šta je dao inicijativu sopstvenik pivare S. Kosler u Ljubljani u zajednici sa Creditanstaltom u Beču. 1912. godine preuzeta je i pivara u Kočevju, i druga iz Škofjeloče. 1917. godine u taj je koncern ušla i fabrika piva u Mengešu, a 1924/25. godine čuvena pivara Götz u Mariboru. Nekako u isto vreme izvršena je i fuzija sa pivarom u Laškom. Kako se vidi, koncentracija je sistematski izvršena, tako da se je tokom vremena združilo u rukama ljubljanske pivare čitava produkcija Slovenije. Posle spajanja sa pivarom „Union” redovno je proizvodnja u preuzetoj pivari obustavljena. (Izuzetak čini jedino pivara u Mariboru).

Koncentracija u pivari „Union” je finansiska i trgovačka. Ona je od važnosti, jer baš kod pivarske industrije znatno smanjuje produkcione troškove.

Ima još jedan razlog, koji favorizira koncentraciju: u Nemačkoj na primer, se trošarina na pivo odmerava progresivno; čim veća je produkcija, u toliko je veća i trošarinska stopa. Kako kod nas nema toga principa to će se čitava naša proizvodnja združiti u 5 do 6 velikih pivara.

Pošto se u Sloveniji ne oseća konkurencija drugih pivara (u pitanje bi mogla doći samo Zagrebačka pivara), to se je u poslednje vreme pojavio jedan izvestan pokret protiv monopolističnoga položaja pivare „Union”. Naročito od strane nekih gostioničara, koji se spremaju, da osnivaju vlastitu pivaru, koja bi se imala podići u Laškom, gde se, kao što smo napomenuli, već i ranije proizvodilo najbolje pivo.

Nova gostioničarska pivara u Laškom imaće glavnica od 15 miliona dinara (toliko je naime predviđeno). To će biti jedva dovoljno za nabavku potrebnih investicija, ako postoji ozbiljna namera, da se stvori nešto moderno i veće. Osim toga potrebna su još i velika sredstva za finansiranje proizvodnje, za kreditiranje kupaca — gostioničara i nabavku sirovina.

Pivara „Union” ima pretežni deo svojih investicija amortiziran, a ima sem toga ogromne rezerve i jako finansijsko zaleđe. Ako se dakle zbija jednog dana pojavi na slovenačkom tržištu pivo jednog preduzeća, koje bi nanelo ljubljanskoj pivari štetu, ona bi nesumnjivo stupila u borbu, koja bi mogla biti veoma interesantna i žučna. Ko može sprečiti pivaru „Union” da za izvesno vreme snizi cenu svog piva, pa makar i ispod cene koštanja, da uvede nove, po potrošača povoljnije kondicije plaćanja i t. d. Tako se je radilo i u inozemstvu sa takozvanim gostioničarskim pivarama i zašto se ovako ne bi moglo postupiti i kod nas?

Mi smo napomenuli, da pivara „Union” radi u dvema fabrikama: u Ljubljani i Mariboru. Od u 1929/30. godini proizvedenih 115.000 hl piva otpada na ljubljansku fabriku 79.000 hl, a na mariborsku 36.000 hl.

Za poslednje godine, u Slovenačkoj je proizvedeno:

1923/24.	155.000 hl	1927/28.	90.000 hl
1924/25.	125.000 hl	1928/29.	100.000 hl
1925/26.	97.000 hl	1929/30.	115.000 hl
1926/27.	110.000 hl		

Ako uporedimo ove podatke sa onima Zagrebačke pivare, (čiju analizu objavljujemo u ovome broju) vidimo, da ljubljanska pivara nešto više proizvodi. Opadanje proizvodnje od 155.000 hl u 1923/24. na 97.000 u 1925/26. godini ima svoj razlog u tome, što su u to vreme preuzete razne pivare, koje su onda obustavile rad. Poslednje tri godine proizvodnja je u porastu, za 25.000 hl odnosno za 22 od sto.

1920. godine, pivara „Union” znatno je proširila svoju fabriku i tom je prilikom osnovala jednu veliku i modernu fabriku špiritusa i kvasca, u koju je svrhu preuzela Mautnerova preduzeća za proizvodnju kvasca u Gornjoj Austriji. Njezin kapacitet, odnosno kontingent, iznosi 7000 hl špiritusa, odnosno oko 10 od sto čitave naše domaće proizvodnje. Ni o proizvodnji špiritusa ni kvasca ne objavljuju se detaljni podaci; u godišnjim izveštajima poslednjih godina samo se stereotipno napominje, da je proizvodnja zadovoljavajuća.

Donja tablica, u kojoj su sastavljene glavne bilansne pozicije za poslednje četiri godine (pivara „Union” bilansira sa 31. augustom) pokazuje razvoj preduzeća. Dobijamo sledeću sliku:

Račun izravnjanja.

Aktiva	31. 8. 1927.	31. 8. 1928.	31. 8. 1929.	31. 8. 1930.
	u hiljadama dinara			
Zgrade	23.555	22.844	21.192	20.359
Strojevi	14.000	12.600	11.338	10.203
Posuđe	2.859	2.466	2.164	1.860
Inventar	942	645	693	487
Zalihe	16.591	14.642	10.745	8.745
Dužnici	24.024	22.923	18.126	18.772
Efekte	1.823	1.122	1.109	1.109
Blagajna	92	82	175	164

Pasiva				
Glavnica	12.000	12.000	12.000	24.000
Fondovi	33.069	33.069	34.177	22.529
Poverioci	34.537	28.757	16.783	12.529
Akcepti	1.327	741	211	—
Dobitak	2.398	1.995	2.286	2.788
Ukupno	84.138	77.583	65.546	61.602

Račun gubitka i dobitka.

Prihodi				
Račun proizv.	56.009	54.534	56.506	57.322
Rashodi				
Sirovine	18.327	14.360	15.862	15.427
Plate, nadn., troš.	23.531	23.175	23.545	22.269
Dažbine	9.002	12.568	12.661	14.942
Otpisi	2.817	2.504	2.222	1.969
Dobitak	2.398	1.995	2.286	2.788
Zbir rash. i prih.	56.076	54.603	56.577	57.397

Za razvoj i napredak je simpatično kretanje zbira bilansne sume: nalazi se u stalnom opadanju, od 84.13 miliona u 1927. godini na 61.60 miliona u 1930. godini, dakle za 23 miliona dinara, iako je proizvodnja istovremeno povećana; prema 1927. godini za 5.000 hl piva. Ova je razlika još očiglednija, kod upoređivanja 1927/28. sa 1929/30. godinom. Zbir bilanse je u tom periodu manji za 16 miliona dinara, a proizvodnja prva je porasla za 25.000 hl. Ovo je dokaz, da je u toku poslednjih godina sve jače i smotrenije izvršena racionalizacija.

Finansiska situacija preduzeća je prvoklasna; bolja u opšte ne može ni biti. Glavnica iznosi 24 miliona dinara, na koju je visinu povišena u toku 1930. godine, upotrebom rezervnih fondova. Ona je bila povišena za 100 od sto, od 12 na 24 miliona izdavanjem gratisakcija starim akcionarima. Time su rezerve smanjene za 12 miliona dinara; prema 1928/29. god. od 34.17 miliona na 22.53 miliona dinara. Iz toga izlazi, da su rezerve pivare skoro jednake glavnici; i to je kod nas jedan veoma redak slučaj.

Po ocenu preduzeća najznačajniji je razvoj pozicije poverioca. U 1927. godini oni iznose 35.8 miliona dinara; u narednim godinama rapidno se smanjuju, a u 1930. godini iznose svega još 12.5 miliona dinara. Interesantno je sledeće upoređenje: u 1927. godini sopstvena sredstva iznose 45 miliona, a poverioci, dakle tuđa 35.5 miliona; tri godine docnije, u 1930. godini sopstvena su sredstva veća za 1.5 milion i iznose 46.5 miliona, a tuđa svega još 12.5 miliona dinara. Pošto ima preduzeće u 1930. godini za skoro 19 miliona dužnika, to znači, da vlastita sredstva ne pokrivaju samo investicije i proces proizvodnje, već da se njima finansira i jedan veliki deo prodaje. Investicije iznose svega 30.51 milion dinara, vrednost robe na lageru 8.7 miliona, hartije od vrednosti 1.1 milion, tako da ostaje za finansiranje dužnika u visini od 18.7 miliona iznos od 6.2 miliona dinara.

Vidimo dakle, da je pivara više no situirana sopstvenim sredstvima.

Interesantno je također kretanje pozicije zalihe; od 16.6 miliona u 1927. godini, ova se pozicija smanjila do 1930. godine skoro za polovinu, na 8.74 miliona dinara. Međutim, kao što smo videli, proizvodnja je poslednjih tri godine znatno porasla, a kako su istovremeno smanjeni i dužnici za skoro 6 miliona, to znači, da je kod povećane proizvodnje paralelno povećana i potrošnja, a da istovremeno i mušterije pivare brže i redovnije plaćaju preuzete količine piva.

U računu gubitka i dobitka iskazani su prihodi pivare u jednoj sumarnoj poziciji, što je veoma štetno po čitkost inače pregledno sastavljenih završnih računa pivare. Bruto-prihodi, u vezi sa većom proizvodnjom i prodom, poslednje tri godine u

stalnom su porastu. U rashodima preduzeća, pozicija sirovina ostala je poslednje dve godine skoro nepromenjena, i ako je proizvodnja bila veća zbog pada cena hmelja, kukuruza i ostalih poljoprivrednih proizvoda, potrebnih za produkciju piva.

Pozicija upravnih troškova, plata, nadnica i t. d. ostala je poslednjih četiri godina skoro potpuno nepromenjena; tek u 1930. godini manja je prema ranijim godinama za nešto preko jednog miliona dinara. U toku vremena troškovi, plate i nadnice stalno se povećavaju; ali ne smemo zaboraviti, da se u toj poziciji na primer 1927. godine nalazi i plaćena kamata na 35.8 miliona dinara, koja sigurno nije bila malena.

Otpisi se postepeno smanjuju: od 2.82 miliona u 1927. godini na 1.96 miliona dinara u 1930. godini. Dažbine su u toku poslednjih četiri godine porasle za 6 miliona dinara na 15 miliona, zbog povišenih državnih pa i samoupravnih tereta.

Čista dobit iskazana je 1930. godine sa 2.8 miliona dinara, a najveća je za vreme poslednje četiri godine. Podeljena je na sledeći način: 1.2 miliona (5 od sto) kao dividendu akcionarima, 10 od sto članovima Upravnog odbora, 1.2 miliona (5 od sto) kao superdividenda, 35.000 dinara podpornom fondu činovnika i radnika a 79.615 dinara preneto je na novi račun.

U Upravnom odboru nalaze se g. g.: J. Pogačnik, J. Lackmann, Fritz Ehrenfest, Baron Götz-Okucinsky, Dr. Mirko Grasselli, Karel Kanšek, J. Kosler, Peter Kosler, J. Lavrenčić, G. Mautner, K. Neustadt, C. Neveklovsky, Anton Niklas, Alojzij Pavlin, Andrej Šarabon, August Tosti, Dr. Fran Windischer.

HINKA FRANKA, SINOVI D. D. — ZAGREB

Preduzeće Frank d. d. ima u pogledu podizanja naše poljoprivrede naročitih zasluga. Za izradu kavinog dodatka potrebna je pre svega čigorija, kao sirovina. Gajenje cigorije je jedna poljoprivredna grana, koje kod nas nismo poznavali i fabrika bi je morala uvoziti iz inostranstva. Ali kako su kod nas sve klimatske pogodnosti date, to je fabrika sama organizirala sađenje cigorije. Time je izbegla skupe transportne troškove, verovatno plaćanje i uvozne carine, a istovremeno je znatno pomogla jednom delu našeg seljaštva. Krajevi oko Belovara, gde je Frankova fabrika organizovala kulturu sađenja cigorije, spadaju među najbogatije naše države. Vodeći o tome račun, fabrika Hinka Franka ima za našu privredu gotovo veće značenje nego što je ima radi toga, da produkcijom kavinog dodatka dejstvuje umanjujuće na uvoz skupe kave.

Hinka Franka, sinovi d. d. pristupilo je prošle godine povišenju svojeg akcionarskog kapitala od 20 na 40 miliona dinara. Retka su naša industrijska poduzeća, koja su za ovo nekoliko poslednjih godina sa uspehom mogla pristupiti povišenju akcionarskog kapitala. I to u tako znatnoj meri.

Povišenje akcionarskog kapitala kod Hinka Franka sinovi moglo se je provesti, jer je ona afilicija jednog svetskog koncerna, kome stoje na raspoloženju sasvim druga sredstva i mogućnosti nego jednom poduzeću, koje bi bilo upućeno samo na naše domaće novčano tržište. Osim institucija javno-pravnog karaktera, držimo, da je povišenje akcionarskog kapitala Hinka Franka bila najveća naša finansijsko-akcionarska transakcija u prošloj godini.

To povišenje glavnice dokazuje, da ima pravu fabriku pravilno shvatanje o finansiranju akcionarskih poduzeća. To će nam potvrditi i kretanje glavnih bilansnih pozicija, koje objavljujemo za 4 poslednje godine.

Dobijamo sledeću sliku:

Aktiva	1929.	1928.	1927.	1926.
		u hiljadama dinara		
Blagajna	523	563	102	125
Dužnici	466	3.545	20.887	5.527
Zalihe i naprave	75.133	81.524	—	—

Pasiva				
Glavnica	20.000	20.000	20.000	20.000
Reserve	1.124	754	694	120
Poverioci	51.470	61.926	—	2.521
Dobitak	3.528	2.952	295	271
Zbir bilanse	76.123	85.633	20.989	5.653

Samo bilanse za 1929. i 1928. mogu se međusobno upoređivati. Pošto su one ranijih godina sastavljene po drugim principima, to se među njima i bilansa za poslednje dve godine teško može povući paralela.

Vidimo, da su poverioci u 1928. godini iznosili 62 miliona dinara, kod sopstvenih sredstava od 20 miliona glavnice i 754 hiljade rezerve. Tome na suprot procenjene su u aktivni zalihe i naprave sa skoro istim iznosom, sa 81.5 miliona dinara, dok iznose dužnici svega 3.54 miliona dinara. Drugim rečima, od 62 miliona poverioca 58.5 miliona je uloženo u investicije i vrednost robe, dakle skroz dugoročno. I ako imamo u vidu, da su slučajno poverioci fabrike Hinka Franka identični sa akcionarima, ipak nije svejedno, da li su oni sopstvenici ili poverioci preduzeća. Tu postoje principijelne i važne razlike. Iz tog se razloga već u 1928. godini počelo misliti na povišenje glavnice. U 1929. slika bilansa je već nešto povoljnija. Poverioci su smanjeni za 10 miliona, a sopstvena sredstva porasla su za oko 400 hiljada (povećanjem rezerva) na 21.12 miliona dinara. U aktivni su smanjeni dužnici za 3.1 milion, a zalihe i postrojenja za 6.4 miliona dinara. Ali ni ovo stanje ne može ostati za duže vreme; uplatom novih 20 miliona akcija povisiće se sopstvena sredstva na 40 miliona dinara (bez rezerva) tako da će se moći time smanjiti poverioci na 30 miliona dinara, kod nepromenjene bilanse vrednosti zaliha i postrojenja.

Cista dobit je u znatnom porastu. Od 295.000 dinara u 1927. godini, porasla je na 2.95 miliona u 1928. i na 3.53 miliona u 1929. godini. To je veoma povoljna slika; jer je preduzeće u 1929. godini imalo rentabilitet od 17.5%.

Prilikom naše prošlogodišnje analize fabrike Hinka Franka d. d., kritikovali smo nepreglednost bilansa; tom smo prilikom kazali, da ipak volimo jednu nepreglednu bilansu sa znatnim dobitkom, nego preglednu, a pasivnu. To isto važi i za ovu godinu.

Dividenda iznosi u svim poslednjim godinama, od 1923. do 1929. godine 25 dinara po akciji (10%).

Preduzeće izrađuje poznate i prvovrsne kavine dodatke Frank, a osim toga i sladnu, raženu i kafu od smokava. Zaposluje preko 200 radnika.

„SATURNUS” D. D. ZA INDUSTRIJU PLOČEVINASTIH IZDELKOV, LJUBLJANA.

Razvitak industrije lima uzima i kod nas sve veći obim. Uporaba limenih kutija postaje sve veća. Da napomenemo samo konserviranje životnih namirnica, koje se u glavnom pakuju u limene kutije. A i za transport i držanje raznih tekućina, u prvom redu svih vrsti ulja prevladaju limene kutije raznih dimenzija.

Izgradnjom naše carinske tarife sve se je više i više vodilo računa o našoj industriji limene robe, u prvom redu za izradu kutija. Poteškoća je u tome, što se je sirovina, naime lim, povlačio iz inostranstva, a za zaštitu domaće industrije željeza trebalo je udariti carinu i na lim. Pogotovu na one vrste, koje su se i kod nas izrađivale. Vodeći računa o poskupljenju sirovina radi zaštite industrije željeza, morala se primeniti i carinska zaštita na izrade od lima.

Carinjenje limenih proizvoda, u prvom redu kutija i buradi izbegavalo se na taj način, što su se u njima uvozili razna ulja, pak su se tako i ti artikli carinili kao embalaža. Međutim pre godinu dana tome se stalo na kraj. Limena embalaža plaća carinu bez obzira dali se u njoj nešto nalazi ili ne. To je dalo

nov polet industriji limene robe. Postojeće fabrike su se proširile, dotično uvele novu izradu artikala, koje ranije nisu fabricirale.

Glavni konsument naše industrije limene robe, pre svega limenih kutija je naša petroleumska industrija, fabrike konzerva kao i ona preduzeća koje svoje proizvode pakuju u limenim kutijama. Pogotovu presudnu ulogu zauzimaju petroleumska preduzeća.

Jedno od najvećih naših preduzeća za izradu embalaže iz lima je „Saturnus” u Ljubljani. Osnovan je 1921. godine kao Metalna i limena fabrika Emil Rajović i Komp. Dionička glavnica iznosila je 600.000 kruna. U istoj godini glavnica se povisuje na pola miliona dnara. Godne 1923. glavnica se povećava na 1 milion dinara. Godine 1924. sledi promena naziva u današnje ime. U poduzeću učestvuje i Zadružna gospodarska banka. iz Ljubljane. Krajem 1928. se zaključuje a početkom 1929. godine i sprovede povišenje glavnice na 3 miliona dinara.

Bilansa za 1929. (ranijih godina nije objavljen detaljni bilans) ovako izgleda:

Aktiva	Dinara
Gotovina	60.437
Efeti	25.000
Dužnici	7,108.061
Zalihe	4,502.762
Nekretnine	4,502.762
Strojevi i inventar	6,141.720
Kancelarijski inventar	179.963
Pasiva	
Dionička glavnica	3,000.000
Rezerva	91.266
Poverioci	18,447.765
Tranzitorne st.	69.786
Dobitak	126.548
Ukupna bilansa	21,735.367

Investicije predstavljaju vrednost od gotovo 10 miliona dinara. Dionička glavnica od 3 miliona nije dovoljna. Dve trećine investicija pokrivene su ne vlastitim nego poverenim, u prvom redu bančnim sredstvima. Tereti kamata moraju radi toga biti znatni i absorbiraju gros profita. Verovnici iznose preko 18 miliona a dužnici samo 7 miliona dnara.

Poduzeće se veoma lepo razvija. Narudžaba ima dosta pa i suviše. Naročito sa strane petroleumskih preduzeća. Samo što bi trebalo ojačati vlastita sredstva. Dionička glavnica zapravo morala bi iznositi 10 miliona dinara.

Čisti dobitak iznosi 111 hiljada ili zajedno sa prenosom 126 hiljada. Dosta maleni iznos, ako imamo u vidu da je dionička glavnica 3 miliona. Međutim vidimo da kamate i providbe predstavljaju izdatak od 2.2 miliona dinara ili dvadeset puta više nego što je čisti dobitak. Da bi glavnica iznosila 10 miliona, izdatak na kamatima bio bi za milion dinara manji. Čisti dobitak prelazio bi milion dinara, što bi omogućilo isplatu dividende od oko 8 od sto.

U najnovije vreme situacija za našu industriju limene robe u toliko je pogoršana, što je na zahtev Kranjske industrijske družbe carina na neke vrste lima znatno povišena. Time se poskupljuju produkcionni troškovi. To nepovoljno deluje naročito što je jedna od naših vodećih tvornica limene robe usko povezana sa Kranjskom industriskom družbom, pak može sirovine povlačiti uz pogodnije cene. Međutim izgleda da i uprkos toga sve te fabrike dobro rade. A napredkom našeg blagostanja najviše će da profitira industrija limene robe. Jer njegov napredak odraziće se u mnogo većem konsumu raznih konzervi, a to je baza za razvitak industrije limene robe. U svakom slučaju našu industriju limene robe čeka još znatan razvitak i prosperitet.

„ELEKTRA“ D. D., NA SUŠAKU.

„Elektra“ d. d., na Sušaku osnovano je 1923. godine. Ono nema ništa zajedničkog sa istoimenim preduzećem u Ljubljani, koje je osnovano također 1923. godine. Po registru sušačko je preduzeće osnovano u cilju podizanja električnih centrala i prodaje struje i elektrotehničkog materijala, u kojem poslu je preduzeće postiglo lepe rezultate. Ali moramo odmah i napomenuti, da se ono nalazi tek u početku svoga razvoja.

Pre svega, „Elektra“ je koncesionar Sušaka, koji snabdeva osvetljenjem i električnom strujom. Pošto na Sušaku nema svoje elektrane, sklopilo je dugoročni ugovor sa fabrikom hartije, Smith & Meynier, Sušak, koja ima sopstvenu elektranu i od koje kupuje struju, da bi je prodalo sušačkoj opštini i privatnim interesentima. Osim toga preduzeće ima i dugogodišnju koncesiju na ostrvu Krk, gde je u toku 1928/29. godine podiglo sopstvenu elektranu, koja je počela raditi u februaru 1929. god. To je kalorična centrala, sa modernim Dieselovim postrojenjem bez kompresora, od 50 konjskih snaga, koja daje okretnu struju od 380/220 volta, 50 perioda. Cena struje za osvetljenje iznosi 10 dinara a za industrijske svrhe 6 dinara po kilovat satu. Za prvih deset meseci prodano je 19.000 kv. sati, a broj potrošača na Krku iznosio je 123.

Na Sušaku, povećao se je broj potrošača od 989 u 1926. godini na 1414 u 1929. godini.

Kupovina struje kretala se je kao što sledi:

	1927.	1928.	1929.
Kupljeno kw.	440.365	503.475	681.072
Od toga prodato kw.	395.199	427.616	573.320
Gubitak na struji kw.	45.166	75.858	107.751

Prema tome je od ukupne kupljene struje potrošeno u 1927. godini 89.75 od sto, u 1928. godini 84.93 od sto, a u 1929. godini 84.18 od sto.

Odbivši gubitak, otpada od ukupno prodane struje:

	1927.	1928.	1929.
na grad Sušak	44.31%	35.87%	48.38%
na ostale potrošače	55.69%	64.13%	51.62%

Interesantno je također upoređenje između svakogodišnjeg porasta potrošnje struje i gubitaka (zbog neprodane struje):

	1927.	1928.	1929.
Potrošnja je porasla u %	28.50%	18.20%	34.07%
a gubitak je iznosio	10.25%	15.00%	15.82%

Gubitak na struji ostao je dakle u 1928. i 1929. godini stacionaran, dok je potrošnja znatno povećana.

U 1929. godini popravljani su vodovi i produženi do Drage; istovremeno se počelo i sa gradnjom nove, moderne transformatorske stanice na zemljištu tvornice papira, čime će biti potpuno obezbeđeno opskrbljivanje konzumenata električnom energijom.

Glavnica „Elektre“ iznosi 2.5 miliona dinara, podeljeno na 25.000 akcija à 100 dinara. U 1930. godini odlučeno je povišenje na 3.5 miliona dinara, putem nove emisije od nominale 1 milion odnosno 10.000 akcija, sa pravom na dividendu počev od 1931. godine. Starim akcionarima ponuđene su akcije u razmeri 5:2 uz emisioni kurs od 112 dinara, a novim akcionarima po 140 dinara po komadu. Sušačka opština učestvuje u glavnici sa oko 40 od sto.

Glavne bilansne pozicije za poslednje tri godine daju sledeću sliku:

Račun izravnjanja.

Aktiva	1927.	1928.	1929.
u hiljadama dinara			
Blagajna	15	28	53
Dužnici	766	687	1.014
Postrojenja	1.256	1.169	1.099
Inventar	174	141	138
Strujomeri	297	311	339
Roba	458	457	682
Elektrana na Krku	—	848	923
Zbir aktive	3.246	3.644	4.252
Pasiva			
Glavnica	2.500	2.500	2.500
Rezerve	65	300	520
Poverioci	423	599	986
Dobit	253	235	245
Račun gubitka i dobitka.			
Rashodi			
Plate i nadnice	393	461	564
Troškovi i najamnina	378	342	570
Porez	167	250	297
Otpisi	183	331	456
Kamati	—	—	18
Dobit	—	253	245
Prihodi			
Struja i strujomeri	1.212	1.381	1.759
Instalacije i roba	137	214	393
Kamati	21	18	—
Zbir rashoda ili prihoda	1.376	1.620	2.153

Zbir aktive porastao je u toku poslednjih tri godine za milion dinara na 4.25 miliona, zbog novih investicija — elektrane na ostrvu Krku.

Glavnica je ostala nepromenjena, ali su se rezerve znatno povećale — od 65.000 u 1927. godini na 520.000 u 1929. godini, tako da iznose sopstvena sredstva 3.2 miliona dinara. I poverioci su znatno porasli: za 100% prema 1927. godini odnosno na 986.000 dinara. Prema tome premašuju sredstva „Elektre“ 4 miliona dinara, koji su podeljeni, kao što to pokazuje gornja tablica, pod aktivom. Sve su investicije, postrojenja, inventar i roba pokriveni sopstvenim sredstvima, a dužnici su finansirani poveriocima. Ovakvo je stanje veoma povoljno. Pod pozicijom dužnika biće verovatno potraživanje od opštine, pošto se struja privatnim mušterijama ne prodaje na dužu veresiju, a poverioci biće krediti, koje je preduzeće primilo kod opštinske štedionice, baš na osnovu tih svojih potraživanja.

Interesantan je pogled na račun gubitka i dobitka. U poziciji troškovi i najamnina se nalazi cena, plaćena za kupljenu struju; njoj odgovara u prihodima pozicija struja, koja pokazuje bruto prihode od prodane struje; prema 1927. godini, oni su porasli za preko 540 hiljada dinara. Jako povećanje pokazuju otpisi: od 183.000 dinara u 1927. godini oni su iznosili u 1929. godini 456.000 dinara.

Od instalacija i prodaje električnog materijala prihodi su u 1929. godini iznosili 400 hiljada dinara.

Dobit se iskazuje sa 235.000 dinara skoro nepromenjeno za ove tri godine. Na ime dividende plaćala je „Elektra“ 8% u 1929., kao i sve ranije godine.

U upravi se nalaze g. g.: Ante Švrljuga, S. Sukalić, Ante Sablič, Dr. Đuro Červar, eFrdo Godina, Josip Premrou sen., Dr. Vinko Mikulić, Dr. ing. Nikola Pšenica, Ing. Vilmar Gatti, Božo Petrić, Miroslav Kolacio.

„Elektra“ d. d. na Sušaku

Račun razmjere na dan 31. dec. 1929. god.

Aktiva		Pasiva	
	Dinara		Dinara
Blagajna	53.897.01	Dionička glavnica	2,500.000.—
Dužnici	1,014.210.19	Pričuvna zaklada	520.000.—
Postroj	1,099.934.—	Verovnici	986.393.36
Inventar	138.459.—	Nepodignuta dividenda	80.—
Strujomeri	339.982.—	Donos dobitka iz 1928. g.	218.92
Roba	682.088.—	Čisti dobitak 1929. g.	245.385.92
Munjara Krk	923.508.—		
	<u>Ukupno 4,252.078.20</u>		<u>Ukupno 4,252.078.20</u>

Račun gubitka i dobitka na dan 31. dec. 1929. god.

Rashodi		Prihodi	
	Dinara		Dinara
Beriva i nadnice	564.773.—	Donos dobitka iz 1928. g.	218.92
Troškovi i najamnina	570.789.09	Struja i strujomeri	1,759.775.92
Porez	297.533.94	Instalacije i roba	393.082.76
Kamatj	18.056.44		
Otpisi od postroja, inventara, strujomera i investicija u Krku	456.320.29		
Donos dobitka iz 1928. g.	218.92		
Čisti dobitak 1929. g.	245.385.92		
	<u>Ukupno 2,153.077.60</u>		<u>Ukupno 2,153.077.60</u>